JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2021. április 22. [1]

C-109/20. sz. ügy

Lengyel Köztársaság
kontra
PL Holdings Sàrl

(a Högsta domstol [legfelsőbb bíróság, Svédország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal iránti kérelem – Az egyrészről Lengyelország, másrészről Luxemburg és Belgium között 1987-ben létrejött beruházási szerződés – Valamely szerződő fél beruházója számára a másik szerződő féllel fennálló jogvita választottbíróság előtti rendezésének lehetőségét biztosító rendelkezés – E választottbírósági kikötés alkalmazhatatlansága – Választottbírósági megállapodás – Bíróság előtti megjelenés – Alkalmazhatóság – Az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel való összeegyeztethetőség – Az uniós jog autonómiája”

I. Bevezetés

1. Az Achmea ítéletben [2] a Bíróság megállapította, hogy a tagállamok közötti beruházási szerződésekben szereplő, beruházók javára szóló választottbírósági kikötések összeegyeztethetetlenek az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel, és ennélfogva nem alkalmazhatók. De milyen következményekkel jár, ha valamely tagállam a választottbírósági határozat meghozatala előtt nem hivatkozik a választottbírósági kikötés érvénytelenségére? Egy svéd bíróság ebből a választottbírósági határozat érvényességének vizsgálatával összefüggésben azt a következtetést vonta le, hogy az érintett tagállam a választottbíróság előtti megjelenéssel *ad hoc* választottbírósági megállapodást kötött az érintett jogvitára vonatkozóan. A Högsta domstolnak (legfelsőbb bíróság, Svédország) mindazonáltal kétségei vannak azzal kapcsolatban, hogy ez az eljárás összeegyeztethető-e az említett ítélettel, és ennélfogva a Bírósághoz fordul.

[1] Eredeti nyelv: német.

[2] 2018. március 6-i ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158).

II. Jogi háttér

A. Az egyrészről Lengyelország, másrészről Luxemburg és Belgium között létrejött beruházási szerződés

2. 1987. május 19-én egyrészről Lengyelország, másrészről pedig Luxemburg és Belgium beruházási szerződést kötött egymással. A szerződés 1991. augusztus 2-án lépett hatályba. A szerződés ezen államok beruházóinak védelme érdekében lehetővé teszi, hogy e beruházók a más államokkal fennálló, a beruházással kapcsolatos jogviták esetén választottbírósághoz, például a Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstituthoz (a stockholmi kereskedelmi kamara választottbírósági intézete, Svédország) forduljanak. Ennek során a választottbíróság többek között a jogvitában részt vevő és a beruházás helye szerinti országban hatályos jogot alkalmazza. Határozatai véglegesek.

B. A választottbírósági eljárásról szóló svéd törvény

3. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a választottbírósági eljárásról szóló svéd törvény releváns rendelkezéseit a következőképpen ismerteti.

4. A választottbírósági eljárásról szóló törvény 1. §-a alapján azok a jogviták, amelyekben a felek képesek lehetnek egyezségre jutni, egy vagy több választottbíró határozatának elfogadásával is rendezhetők.

5. A választottbírósági eljárásnak a választottbírósági megállapodáson kell alapulnia. A megállapodás alapját az képezi, hogy a felek jogosultak a jogvita tárgyában megegyezésre jutni. A [választottbírósági eljárásról szóló törvény] 1. §-a akként rendelkezik, hogy nem bírálható el választottbírósági eljárás keretében az olyan jogvita, amelyben a közérdek hangsúlyosabb. Bizonyos jogszabályi rendelkezésekből az is következhet, hogy nem terjeszthető választottbíróság elé az olyan jogvita, amelynek tárgyát egy adott kérdés képezi.

6. A választottbírósági eljárásról szóló törvény 34. §-a első bekezdésének 1. pontja alapján a választottbírósági ítéletet valamely fél jogorvoslati kérelme alapján egészben vagy részben hatályon kívül kell helyezni, ha arra nem vonatkozik a felek között létrejött érvényes választottbírósági megállapodás.

7. Ebből viszont a választottbírósági eljárásról szóló törvény 34. §-ának második bekezdésével összhangban az következik, hogy a felek nem hivatkozhatnak arra, hogy az, hogy kifogás nélkül vagy bármely más magatartást tanúsítva részt vesznek az eljárásban, nem tekinthető úgy, hogy lemondtak arról, hogy kifogást hozzanak fel.

8. A választottbírósági eljárásról szóló törvény 33. §-a első bekezdésének 1. pontjával összhangban a választottbírósági határozat semmis, ha olyan kérdést vizsgál, amelyet a svéd jog alapján nem bírálhatnak el választottbírák. Ezenfelül a 33. § első bekezdésének 2. pontja alapján a választottbírósági határozat érvénytelen, ha meghozatalának módja nyilvánvalóan ellentétes a svéd jogrenddel. A bíróságnak az érvénytelenségi okot hivatalból kell figyelembe vennie.

9. A svéd jog nem köti alaki feltételhez a választottbírósági megállapodás megkötését. A kötelmi jog általános szabályai tükrében kell megvizsgálni, hogy kötöttek-e érvényes választottbírósági megállapodást. Érvényes választottbírósági megállapodást eredményezhet például a felek ráutaló magatartása vagy a felek egyikének tétlensége.

III. A tényállás és az előzetes döntéshozatal iránti kérelem

A. A beruházásra vonatkozó jogvita

10. A PL Holdings S.à.r.l. (a továbbiakban: PL Holdings) Luxemburgban bejegyzett és a luxemburgi jog hatálya alá tartozó korlátolt felelősségű társaság.

11. A PL Holdings 2010 és 2013 között részesedést szerzett két lengyel bankban, amelyek 2013-ban összeolvadtak. A PL Holdings az új bankban gyakorlatilag 99%-ot meghaladó részesedéssel rendelkezett.

12. 2013 júliusában a Komisja Nadzoru Finansowego (pénzügyi felügyeleti hatóság, Lengyelország) mint a lengyel jog alapján Lengyelországban a bankok és hitelintézetek felügyeletéért felelős hatóság úgy határozott, hogy visszavonja a PL Holdings e bankban fennálló szavazati jogát, és a PL Holdingsot a részesedésének értékesítésére kötelezte. A PL Holdings befolyása hátrányosan érintette a bank megalapozott és megbízható irányítását. [3]

B. A választottbírósági eljárás

13. A PL Holdings a beruházási szerződés alapján választottbírósági eljárást indított Lengyelországgal szemben a Stockholms Handelskammares Skiljedomsinstitut (a stockholmi kereskedelmi kamara választottbírósági intézete) előtt. Lengyelország a 2014. november 30-i beadvánnyal válaszolt.

14. 2015. augusztus 7-én a PL Holdings keresetet terjesztett elő. Lengyelország a 2015. november 13-án előterjesztett ellenkérelmében előadta, hogy a PL Holdings nem tekinthető a beruházási szerződés értelmében vett beruházónak, következésképpen a választottbíróság nem rendelkezik joghatósággal az ügy elbírálására. Lengyelország a 2016. május 27-i beadványával kétségbe vonta a választottbírósági kikötés érvényességét arra hivatkozással, hogy a beruházási szerződés nem felel meg az uniós jognak.

15. Egy 2017. június 28-i külön választottbírósági határozatban, tehát az Achmea ítélet 2018. március 8-i kihirdetését megelőzően a választottbíróság elutasította többek között a kikötés érvénytelenségére vonatkozó kifogást. Kétségtelen, hogy ez a kifogás elkésett, de alapvető jelentőségű a választottbírósági eljárás szempontjából. Mindazonáltal Lengyelország uniós csatlakozása a nemzetközi jog alapján nem eredményezte a beruházási szerződés érvénytelenségét. [4]

[3] Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 189. pont).

[4] Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 306. és azt követő pontok).

16. Ezenkívül a külön választottbírósági határozatban a választottbíróság már megállapította, hogy Lengyelország azáltal, hogy kötelezte a PL Holdingsot a lengyel bankban fennálló részesedésének értékesítésére, megsértette a beruházási szerződést. E megállapítások szerint a felügyeleti hatóságok ellentmondásos magatartást tanúsítottak,[5] és akadályozták a felügyeleti intézkedésekkel szembeni hatékony bírói jogvédelmet.[6] A PL Holdings ennélfogva kártérítésre jogosult.[7]

17. 2017. szeptember 28-án a választottbíróság jogerős határozatot hozott. A választottbírósági határozatban Lengyelországot 653 639 384 zloty (PLN) (hozzávetőleg 150 millió euró) és kamatok PL Holdings részére történő megfizetésére, valamint a társaság választottbírósági eljárással kapcsolatos költségeinek megtérítésére kötelezte.[8]

C. A bírósági eljárás

18. Lengyelország ezt követően keresetet indított a PL Holdings ellen a svéd bíróságok előtt mind a külön választottbírósági határozat, mind pedig a jogerős választottbírósági határozat hatályon kívül helyezése iránt. Lengyelország továbbra is különösen a beruházási szerződésben foglalt választottbírósági kikötésnek az uniós jog megsértése miatti érvénytelenségére hivatkozott.

19. A Svea Hovrätt (stockholmi fellebbviteli bíróság, Svédország) elutasította Lengyelország keresetét. Kétségtelen, hogy a beruházási szerződésben foglalt választottbírósági kikötés az Achmea ítélet szerint érvénytelen, ez azonban nem akadályozza meg a tagállamokat és a beruházókat abban, hogy ugyanarra a jogvitára vonatkozóan később választottbírósági megállapodást kössenek. Ebben az esetben a szóban forgó választottbírósági megállapodás a felek közös szándékán alapul, és azt a kereskedelmi választottbírósági eljárásával egyező elvekkel összhangban kötik meg. Márpedig az ilyen megállapodások jogszerűségét az Achmea ítélet éppen nem zárta ki. A jelen ügyben a megállapodás azért jött létre, mert Lengyelország részt vett az eljárásban anélkül, hogy a választottbírósági kikötés érvénytelensége vonatkozásában megfelelő időben kifogást terjesztett volna elő.

D. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem

20. Jelenleg a Lengyelország által benyújtott fellebbezés elbírálása folyamatban van a Högsta domstol (legfelsőbb bíróság) előtt. Az eljáró bíróság a következő kérdést teszi fel a Bíróságnak:

Azt jelenti-e az Achmea ítéletben[9] értelmezett EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikk, hogy – amennyiben a beruházási szerződésben szereplő választottbírósági kikötés semmis amiatt, hogy a szerződést két tagállam kötötte – semmis a tagállam és a beruházó között oly módon létrejött választottbírósági megállapodás, hogy a választottbírósági eljárás beruházó általi kezdeményezését követően a tagállam szabad akaratából nem kifogásolja a joghatóságot?

5 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 229. és 234. pont, valamint a 418. és azt követő pontok).

6 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 408. és 444. pont).

7 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 318. és azt követő pontok).

8 Final Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163).

9 2018. március 6-i ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158).

21. A jelen eljárásban a PL Holdings és a Lengyel Köztársaság mint az alapeljárásban részt vevő felek, valamint a Cseh Köztársaság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, az Olasz Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, Magyarország, a Holland Királyság, Lengyelország mint tagállam, a Szlovák Köztársaság, a Finn Köztársaság, a Svéd Királyság és az Európai Bizottság először írásbeli észrevételeket terjesztett elő, majd a 2021. március 15-i tárgyaláson tett észrevételeket.

IV. A jogkérdésről

22. A Högsta domstol (legfelsőbb bíróság) azt szeretné megtudni, hogy az Achmea ítélet megállapításai az egyedi választottbírósági megállapodást is kizárják-e (lásd erről az alábbi A. pontot). E tekintetben tárgyalni kell, hogy milyen jelentőséggel bír a kereskedelmi választottbíráskodás uniós joggal való összeegyeztethetőségére vonatkozó ítélkezési gyakorlat (lásd erről az alábbi B. pontot), valamint az egyenlő bánásmód elve (lásd erről az alábbi C. pontot). Másodlagosan megvizsgálom az elfogadott megállapodás formájának, nevezetesen annak – az úgynevezett bíróság előtti megjelenésnek – a hatását, hogy a tagállam lemondott arról, hogy kifogásolja a választottbíróság joghatóságának hiányát (lásd erről az alábbi D. pontot). Végül tárgyalni szükséges, hogy kell-e korlátozni a javasolt ítélet időbeli hatályát (lásd erről az alábbi E. pontot).

A. Az uniós jog, valamint a tagállamok és a beruházók közötti választottbírósági megállapodások

23. A Bíróság az Achmea ítéletben megállapította, hogy az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel ellentétes a tagállamok között létrejött nemzetközi megállapodásban szereplő olyan rendelkezés, amelynek értelmében e tagállamok egyikének beruházója a másik tagállamban létesített beruházásokra vonatkozó vita esetén ezen utóbbi tagállammal szemben választottbíróság előtt indíthat eljárást, amely bíróság hatáskörét e tagállam köteles elfogadni. [10]

24. Ez az ítélet egy olyan általános rendelkezésre vonatkozott, amely bizonyos esetekben lehetővé tette a választottbírósághoz fordulást. Ezzel szemben a jelen eljárásban arról kell dönteni, hogy az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel ellentétes-e valamely tagállamnak egy beruházóval kötött egyedi választottbírósági megállapodása.

25. Az EUMSZ 267. cikk az előzetes döntéshozatali eljárást szabályozza, és nem tartalmaz kifejezett szabályokat a választottbírósági eljárásokra vonatkozóan. Ebben az eljárásban azonban a Bíróság a tagállamok és a beruházók között nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő jogvita esetén biztosítaná az uniós jog egységes alkalmazását e jog kötelező értelmezése révén.

26. A Szerződések ugyanis az uniós jogrend sajátos jellemzői és autonómiája megőrzésének biztosítása érdekében hozták létre az uniós bírósági rendszert. Ennek keretében az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésével összhangban a nemzeti bíróságok és a Bíróság feladata biztosítani az uniós jog teljes körű alkalmazását valamennyi tagállamban, valamint azoknak a jogoknak a bírói védelmét, amelyek a jogalanyokat e jog alapján megilletik. Különösen, a bírósági rendszer ekképp felfogott sarokkövét az EUMSZ 267. cikkben szereplő előzetes döntéshozatali eljárás alkotja, amelynek – a bírák közötti párbeszédnek a Bíróság és a tagállami bíróságok közötti létrehozatalával – a célja az

[10] 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 60. pont).

uniós jog értelmezése egységességének biztosítása. Ezáltal ezen eljárás lehetővé teszi a Szerződésekkel létrehozott jog koherenciájának, teljes érvényesülésének és autonómiájának, valamint végső soron sajátos jellegének biztosítását.[11]

27. Az EUMSZ 344. cikk biztosítja a Szerződések által meghatározott hatásköri rendet, valamint ebből következően az uniós jogrendszer autonómiáját, amelynek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja.[12] E rendelkezéssel ugyanis a tagállamok arra vállalnak kötelezettséget, hogy a Szerződések értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó jogvitáikat kizárólag a Szerződésekben előírt módon szabályozzák. E tekintetben a Szerződések értelmezése vagy alkalmazása az uniós jog egészét felöleli.[13]

28. A Szerződések nem írnak elő az EUMSZ 272. és EUMSZ 273. cikken kívüli további választottbírósági eljárásokat. E rendelkezések választottbírósági hatáskört ruháznak a Bíróságra, de nem teszik lehetővé a más választottbíróságokhoz való fordulást.

29. Az EUMSZ 344. cikk egyébként nemcsak általánosságban az absztrakt vitarendezésre vonatkozik, hanem konkrét vitákra is. Így a MOX-Plant ítélet arra vonatkozott, hogy Írország egy, az Egyesült Királysággal fennálló egyedi jogvita keretében választottbírósághoz fordult.[14]

30. Ennek megfelelően a Bíróság az Achmea ítéletben a szóban forgó, két tagállam között létrejött megállapodás tekintetében azt kifogásolta, hogy a tagállamok azzal az uniós jog alkalmazására vagy értelmezésére is kiterjedő jogvitákat vonnak ki egy olyan bírósági jogorvoslati rendszer hatálya alól, amelynek létrehozására az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése kötelezi őket az uniós jog által szabályozott területeken.[15] Amennyiben ugyanis a választottbíróságok nem jogosultak előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére, nem képezik részét ennek a rendszernek.

31. A tagállam és a beruházó közötti egyedi választottbírósági megállapodás az uniós jog alkalmazásával és értelmezésével kapcsolatos jogvitákat ugyanúgy kivonhatja az uniós bírósági rendszer hatálya alól, mint a tagállamok közötti olyan, általános beruházási szerződés, amely a tagállam és a beruházó közötti jogviták választottbíróság útján történő rendezését írja elő. E tekintetben az, hogy valamely egyedi esetet kivonnak-e a bírósági rendszer hatálya alól, a konkrét jogvitától függ, nem pedig attól, hogy a jogvitát a tagállamok között létrejött általános beruházási szerződés vagy egy beruházó és egy tagállam között létrejött egyedi választottbírósági megállapodás alapján tárgyalják választottbíróság előtt.

32. A jelen alapügyben a felek saját állításaik szerint nem értenek egyet a bankok felügyeletére vonatkozó, az uniós jogból – nevezetesen különösen a hitelintézetek tevékenységének megkezdéséről és folytatásáról szóló irányelv[16] 21. cikkének (2) bekezdéséből – eredő szabályok alkalmazását illetően. A PL Holdings ezenkívül a letelepedés szabadságára hivatkozik. Bár a svéd

[11] 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 35–37. pont), valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[12] Lásd: 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország (MOX-Plant) ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 123. pont); 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 32. pont).

[13] Lásd: 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország (MOX-Plant) ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 127. és 128. pont).

[14] 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország (MOX-Plant) ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345).

[15] 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 55. pont). Lásd továbbá: 2011. március 8-i 1/09. sz. vélemény (A szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 80. pont).

[16] Akkoriban a 2006. június 14-i 2006/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek (HL 2006. L 177., 1. o.) a Horvátország csatlakozásáról szóló szerződés (HL 2012. L 112., 10. o.) szerinti változata. Ezen irányelvet a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről szóló, 2013. június 26-i 2013/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2013. L 176., 338. o.; helyesbítések: HL 2013. L 208., 73. o.; HL 2017. L 20., 1. o.) váltotta fel, ebben a 26. cikk (2) bekezdése.

bíróságok feladata ezen elfogadható érvek helytállóságának vizsgálata, legalábbis ezen érvek szerint úgy tűnik, hogy a választottbírósági megállapodás ténylegesen egy uniós jogi jogvitára vonatkozott.

33. A választottbírósági határozat nem a bankok felügyeletével kapcsolatos uniós jogi előírásokat alkalmazza,[17] hanem a beruházási szerződés rendelkezésein alapul. Mindazonáltal e határozat olyan kritériumokat alapoz meg, amelyeket Lengyelországnak a választottbíróság véleménye szerint tiszteletben kellett volna tartania az uniós jog által előírt bankfelügyelet gyakorlása során, például az arányosság[18] és a hatékony jogvédelem[19] tekintetében. A választottbíróság megállapítja ugyan, hogy e kritériumok megfelelnek az uniós jognak,[20] azonban nem vizsgálja teljeskörűen e kérdést.

34. Az Achmea ítélet szerint az ilyen jogvitának valamely tagállam és egy másik tagállam beruházója között létrejött egyedi választottbírósági megállapodással az uniós bírósági rendszer hatálya alól való kivonása ténylegesen összeegyeztethetetlen lenne az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel. Ez legalábbis ezen ítélet megkerülését jelentené, amint azt elsősorban Spanyolország, de Lengyelország, Németország, Magyarország, Szlovákia és a Bizottság is jogosan hangsúlyozza.

35. A Bíróság bizonyos választottbíróságokat az EUMSZ 267. cikk értelmében vett tagállami bíróságokként és következésképpen az uniós bírósági rendszer részeként ismert el. E választottbíróságok számos ismérvvel rendelkeznek, amelyek közé tartozik az, hogy a bíróság jogszabály alapján jött-e létre, állandó jelleggel működik-e, határozatai kötelező jellegűek-e, az eljárása kontradiktórius jellegű-e, jogszabályokat alkalmaz-e, valamint hogy független-e.[21] Az ilyen választottbíróságok tehát jogosultak előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére. A Bíróság ezt például egy kollektív megállapodásokat értelmező dán választottbíróság[22] esetében és adóügyekben[23] vagy szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyekben[24] eljáró portugál választottbíróságok esetében elismerte. Ennélfogva az ilyen választottbíróságok uniós jogi jogvitákra vonatkozó joghatósága nem ellentétes az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikkel.

36. A svéd bíróságok ezzel szemben abból indulnak ki, hogy a szóban forgó választottbíróság joghatósága a felek között létrejött megegyezésen, nevezetesen választottbírósági megállapodáson alapul. Ebből következik, hogy legalábbis a joghatóság kötelező jellege hiányzik.[25] Egyébiránt az olyan választottbíróság, mint amelyről az Achmea ítéletben szó van, nem képezi részét valamely tagállam bírósági rendszerének, és éppen ezen okból fordultak e bírósághoz.[26] Az alapügyben

17 A Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 87. és 88. pont, valamint a 248. pont) határozat mindazonáltal említi az uniós jogi hátteret.

18 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, különösen a 229. és 234. pont, valamint a 418. és azt követő pontok).

19 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 408. és 444. pont).

20 Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland (V 2014/163, 339. pont).

21 Lásd: 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754, 23. pont).

22 1989. október 17-i Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark ítélet (109/88, EU:C:1989:383, 7–9. pont).

23 2014. június 12-i Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta ítélet (C-377/13, EU:C:2014:1754, 28–34. pont).

24 2014. február 13-i Merck Canada végzés (C-555/13, EU:C:2014:92, 19–25. pont).

25 Lásd: 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 11. pont); 2005. január 27-i Denuit és Cordenier ítélet (C-125/04, EU:C:2005:69, 13. pont).

26 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 45. pont).

szóban forgó választottbíróság sem képezi tehát az uniós bírósági rendszer részét, és e választottbíróság különösen nem fordulhat a Bírósághoz az uniós joggal kapcsolatos kétségek fennállása esetén.[27]

37. Kétségtelen, hogy a Bíróság rendszeresen levezeti az uniós jog autonómiájának veszélyeztetését abból a tényből, hogy egy uniós rendszeren kívüli fórum az uniós jog szabályait értelmezi.[28] Ez a veszély minimális, ha a választottbíróság – amint láthatóan a jelen ügyben[29] – elsősorban a tagállamok beruházásvédelemről szóló nemzetközi szerződéseinek rendelkezéseit alkalmazza.[30] Ezenkívül – Lengyelország álláspontjával ellentétben – az arányosság elvének az uniós jogban fennálló alapvető jelentősége ellenére a választottbíróság ezen elvet sem az uniós jog részeként alkalmazta, hanem azért, mert az más jogrendekben, különösen a beruházások nemzetközi jogi védelme területén is alkalmazandó.[31]

38. Mindazonáltal Németország és Franciaország helytállóan fejti ki, hogy a beruházási szerződés értelmében a választottbíróságnak elvileg figyelembe kellett vennie az uniós jogot mint a belső jog elemét. Mindenekelőtt azonban fennáll annak a kockázata, hogy a választottbíróság olyan határozatokat hoz, amelyek *végeredményben* az uniós jog megsértését eredményezik.

39. Így a jelen ügyben nem zárható ki, hogy a választottbíróság figyelmen kívül hagyta a lengyel bankfelügyeletnek a megfelelő irányelvben előírt kötelezettségeit. Tartani lehetne továbbá attól, hogy a lengyel bankfelügyelet, valamint más tagállamok hatóságai is figyelembe veszik a választottbíróság határozatát ezen uniós szabályozás jövőbeli alkalmazása során, különösen akkor, ha a Bíróság még nem foglalt állást ebben a kérdésben. A választottbírósági határozat ugyanis precedensül szolgálhat, és azt eredményezheti, hogy hasonló esetekben más beruházók számára kártérítést ítélnek meg.

40. Igaz, hogy mind az uniós jog megsértésének kockázata, mind pedig az eltérő értelmezés kockázata korlátozható, sőt kizárható, ha az uniós jognak a választottbírósági határozatok általi tiszteletben tartását a nemzeti bíróságok – adott esetben előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatását követően – teljeskörűen felülvizsgálják.

41. Svédországban a választottbírósági eljárásról szóló törvény 33. §-a első bekezdésének 1. pontja előírja, hogy a választottbírósági határozat semmis, ha olyan kérdést vizsgál, amelyet a svéd jog alapján nem bírálhatnak el választottbírák. Ezenfelül a 33. § első bekezdésének 2. pontja alapján a választottbírósági határozat érvénytelen, ha meghozatalának módja nyilvánvalóan ellentétes a svéd jogrenddel. A bíróságnak az érvénytelenségi okot hivatalból kell figyelembe vennie. Azt, hogy e rendelkezések mennyiben teszik lehetővé az uniós jog teljes mértékű végrehajtását, csak a

[27] 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 11–13. pont); 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 34. pont).

[28] 1991. december 14-i 1/91. sz. vélemény (EGT-megállapodás – I) (EU:C:1991:490, 34. és 35. pont); 2014. december 18-i 2/13. sz. vélemény (az Uniónak az EJEE-hez való csatlakozása) (EU:C:2014:2454, 184. pont, 223–231. pont); 2019. április 30-i 1/17. sz. vélemény (az Európai Unió és Kanada között létrejött CETA) (EU:C:2019:341, 123–126. pont); 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 40–42. pont).

[29] Mindazonáltal Spanyolország helyesen mutat rá arra, hogy joghatóságának megállapításával összefüggésben a választottbíróság az EUMSZ 344. cikket a későbbi, 2018. március 6-i Achmea ítélettel (C-284/16, EU:C:2018:158) ellentétesen értelmezte (Partial Award PL Holdings S.à.r.l. v. Republic of Poland [V 2014/163, 314. és 315. pont]).

[30] 2019. április 30-i 1/17. sz. vélemény (az Európai Unió és Kanada között létrejött CETA) (EU:C:2019:341, 121–123. pont).

[31] Lásd például: De Brabandere, E. & da Cruz, P. B. M. (2020). „The Role of Proportionality in International Investment Law and Arbitration: A System-Specific Perspective”, *Nordic Journal of International Law*, *89*(3–4), 471–491.

svéd bíróságok értékelhetik. Mindazonáltal *prima facie* csak az *ordre public* (közrend) értelmében vett erősen korlátozott felülvizsgálatról van szó, ami a fellebbviteli bíróság által az alapügyben végzett vizsgálat kritériumának is megfelel. [32]

42. Így a tagállamok és más tagállamok beruházói között létrejött egyedi választottbírósági megállapodások elismerése megalapozhatja az uniós jog választottbíróságok általi megsértésének kockázatát, amennyiben a nemzeti bíróságok nem tudják biztosítani, hogy a választottbírósági határozatok tiszteletben tartják az uniós jogot.

B. A kereskedelmi választottbíráskodásra vonatkozó ítélkezési gyakorlat

43. Mindazonáltal a Bíróság – legalábbis hallgatólagosan – jogszerűnek ismerte el bizonyos jogviták választottbírósági eljárás útján történő rendezését, és e tekintetben elfogadta az uniós jog tiszteletben tartásának korlátozott felülvizsgálatát. Ez az úgynevezett kereskedelmi választottbíráskodásra vonatkozik.

44. Kétségtelen, hogy a Bíróság először a Nordsee ítéletben egy választottbírósági eljárással kapcsolatban azt állapította meg, hogy a szerződésben részes felek nem térhetnek el az uniós jogtól, mivel azt a tagállamok területén teljes mértékben tiszteletben kell tartani. E tekintetben a Bíróság hangsúlyozta, hogy a nemzeti bíróságokhoz lehet fordulni olyan uniós jogi kérdésekkel, amelyek a választottbírósági eljárással összefüggésben merülnek fel, és amelyeket így a nemzeti bíróságok adott esetben a Bíróság elé terjesztenének. [33] E megállapításokat úgy lehetett volna értelmezni, hogy a nemzeti bíróságoknak teljes körű felülvizsgálatot kell végezniük az uniós jog választottbírósági eljárásokban való tiszteletben tartása tekintetében.

45. Később azonban a Bíróság az Eco Swiss ítéletben elismerte, hogy a választottbírósági eljárás hatékonyságát biztosítani kívánó követelmények igazolják azt, hogy a választottbírósági határozatok felülvizsgálata korlátozott jellegű, és hogy csak rendkívüli esetekben írják elő valamely választottbírósági határozat hatályon kívül helyezését vagy elismerésének megtagadását. A nemzeti bíróságoknak azonban biztosítaniuk kell az Unió feladatainak teljesítéséhez és különösen a belső piac működéséhez elengedhetetlen alapvető rendelkezések tiszteletben tartását. [34]

46. E két megközelítés tehát lehetővé teszi, hogy választottbíróságokhoz lehessen fordulni a jogvita eldöntése érdekében, jóllehet az EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelem útján nem tudják biztosítani az uniós jog helyes és egységes alkalmazását. A később hozott ítélet még az uniós jog választottbírósági határozatok általi megsértését is elfogadja, amennyiben az érintett rendelkezések nem alapvető jellegűek.

47. Az Achmea ítélet az ezen ítélkezési gyakorlat szerint jogszerű, magánszemélyek közötti kereskedelmi választottbíráskodást oly módon határolja el a magánszemély és valamely tagállam közötti, a beruházási szerződésen alapuló jogellenes választottbíráskodástól, hogy az előbbi a felek akaratautonómiáján alapul, míg az utóbbi tagállamok közötti szerződésből ered. [35]

[32] Lásd: a Svea Hovrätt (fellebbviteli bíróság) 2019. február 22-i Lengyelország kontra PL Holdings ítélete (T 8538-17 és T 12033-17, az angol nyelvű fordítás 48. és 49. pontja).

[33] 1982. március 23-i Nordsee ítélet (102/81, EU:C:1982:107, 14. és 15. pont).

[34] 1999. június 1-jei Eco Swiss ítélet (C-126/97, EU:C:1999:269, 35. és azt követő pontok). Lásd továbbá: 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 35. pont); 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 54. pont).

[35] 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 55. pont).

48. Amint azt a PL Holdings, Luxemburg, Finnország és Svédország kifejti, e különbségtétel alapján a beruházó és valamely tagállam közötti egyedi választottbírósági megállapodás jogszerű lenne. Ugyanis e megállapodás is a választottbírósági eljárásban részt vevő felek akaratautonómiáján alapul. Ebben az esetben a beruházásvédelmi ügyekben hozott választottbírósági határozatok nemzeti bíróságok általi felülvizsgálatának az uniós jog alapvető rendelkezéseinek tiszteletben tartására való korlátozása megengedett lenne.

49. Mindazonáltal egyet kell érteni Olaszországgal abban, hogy a felek akaratára való puszta hivatkozással nem végezhető el kimerítő jelleggel az elhatárolás.

50. Ellenkezőleg, Szpunar főtanácsnok nemrégiben oly módon értelmezte az Achmea ítéletnek a kereskedelmi választottbíráskodástól való elhatárolását, hogy az Achmea ítélettel kizárólag az ellentétes, ha a tagállamok előzetes kötelezettségvállalással szisztematikusan uniós jogi jogvitákat vonnak ki az uniós bírósági rendszer hatálya alól.[36] Ezen értelmezés is lehetővé tenné a szóban forgó választottbírósági megállapodást.

51. Ez az álláspont sem számomra, sem több fél számára nem meggyőző. Miért lenne megengedhető a tagállamok számára, hogy konkrét ügyekben kivonják az uniós jogi jogvitákat az uniós bírósági rendszer hatálya alól, ha nem vállalhatnak ilyen jellegű előre látható általános kötelezettséget? Az uniós jog egységes alkalmazását érintő kockázatok mellett még a különböző beruházók közötti egyenlőtlen bánásmód veszélye is fennállna.[37]

52. A felek autonómiájával vagy a felek akaratának szabad gyakorlásával kapcsolatos érvvel a Bíróság valójában kifejezetten csak a *kereskedelmi választottbíráskodásra* hivatkozott. Ez egyenrangú felek közötti jogvitákra vonatkozik. Ilyen jogvitákban nemcsak a választottbírósági megállapodás, hanem már a vitatott jogviszony is a felek önálló akaratán alapul.

53. Már a fogyasztói szerződésekre vonatkozó választottbírósági eljárásokban, amelyeket – legalábbis ténylegesen – nem egyenrangúság jellemez, megköveteli a Bíróság annak hivatalból történő szigorú felülvizsgálatát, hogy a választottbírósági megállapodás egyáltalán érvényes-e.[38]

54. Ezzel szemben, amint arra Lengyelország, Olaszország, Magyarország, Hollandia, Szlovákia és a Bizottság rámutat, az alapügy nem egyenrangú felek közötti kereskedelmi jogvita, hanem a lengyel hatóságok közhatalmi jogosítványainak gyakorlására vonatkozik. Ha valamely magánszemély közhatalmi aktus – a jelen esetben a bankfelügyelet – hatálya alá tartozik, nem lehet szó – legalábbis az ő részéről – szabad akaratról. Már ennélfogva valószínűtlennek tűnik, hogy valamely tagállam ezt követően szabad akaraton alapuló választottbírósági megállapodást kössön a magánszeméllyel ezen aktusra vonatkozóan.

55. Mindenekelőtt azonban a tagállamok nem vonhatják ki az uniós bírósági rendszer hatálya alól az uniós jog közhatalmi alkalmazásával kapcsolatos jogvitákat.[39]

[36] A Moldovai Köztársaság ügyre vonatkozó indítvány (C-741/19, EU:C:2021:164, 61. és 62. pont).

[37] Lásd erről az alábbi 66. és azt követő pontokat.

[38] 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 39. pont); 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615, 59. pont); 2010. november 16-i Pohotovosť végzés (C-76/10, EU:C:2010:685, 54. pont).

[39] A Bizottság egyébiránt kifejti, hogy a svéd jog szerint a svéd hatóságok közhatalmi aktusai nem vonhatók ki az állami bíróságok hatásköre alól. Az egyenértékűség elve értelmében a svéd bíróságoknak ezt a szabályt más tagállamok közhatalmi aktusaira is alkalmazniuk kell, amennyiben azok az uniós jogon alapulnak.

56. Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében rögzített lojális együttműködés elve értelmében ugyanis a tagállamok minden szerve köteles a hatáskörén belül biztosítani az uniós jog rendelkezéseinek betartását.[40] Az EUMSZ 344. cikk konkretizálja a tagállamok e kötelezettségét.[41] E kötelezettség nem korlátozódik az alapvető rendelkezések tiszteletben tartására, hanem az uniós jog *valamennyi* rendelkezését érinti.

57. Magát az Uniót és a tagállamait viszonosan, valamint a tagállamokat egymással kölcsönösen összefüggő elvek, szabályok és jogviszonyok strukturált hálózata köti össze, amely indokolja az uniós jognak a tagállamok jogával és a nemzetközi joggal szembeni autonómiáját.[42]

58. Azok a magánszemélyek, akik önként alávetik magukat a kereskedelmi választottbíráskodásnak, nem tartoznak e kötelezettségek hatálya alá. Különösen az EUMSZ 344. cikk nem alkalmazható magánszemélyek közötti jogvitákra.[43] Ennélfogva az uniós jog megsértésének kockázata ellenére logikus a magánszemélyek közötti jogvitákra vonatkozó választottbírósági eljárások engedélyezése.

59. Ezzel szemben problematikus, ha az uniós jogvitákban a tagállami hatóságok olyan választottbírósághoz fordulnak, amely nem része az uniós rendszernek, és amely az uniós jog tiszteletben tartása tekintetében nem tartozik a nemzeti bíróságok általi teljes körű felülvizsgálat hatálya alá. Ebben az esetben ugyanis nem zárható ki, hogy a választottbírósági határozat sérti az uniós jogot, és ezáltal sérti annak hatékonyságát.[44]

60. Kétségtelen, hogy az uniós jog egyedi választottbírósági megállapodásból eredő megsértése kártérítési igényeket alapozhat meg az érintett tagállammal szemben, vagy kötelezettségszegési eljárás tárgyát képezheti.[45] Mindazonáltal az uniós jog végrehajtásának e formái viszonylag nehézkesek, és ennélfogva nem tudják biztosítani az uniós jog teljes érvényesülését.

61. A Bíróság elfogadja az uniós jog megsértésének kockázatát, ha a választottbírósági eljárás az Unió harmadik államokkal kötött megállapodásán[46] vagy az EUMSZ 351. cikk szerint továbbra is érvényes, a tagállamok által az Unióhoz való csatlakozásuk előtt *harmadik államokkal* kötött korábbi megállapodásokon alapul.[47] Ezzel szemben az uniós jog elsőbbséget élvez a tagállamok egymással kötött nemzetközi megállapodásaival szemben.[48] Az uniós jog kötelező jellegével az sem egyeztethető össze, hogy a tagállamok bizonyos beruházókkal az uniós jog végrehajtására irányuló közhatalmi aktusokra vonatkozó, olyan egyedi választottbírósági megállapodásokat kötnek, amelyek megalapozzák az uniós jog választottbírósági határozat általi megsértésének kockázatát.

[40] 1990. június 12-i Németország kontra Bizottság ítélet (C-8/88, EU:C:1990:241,13. pont); 2004. január 13-i Kühne & Heitz ítélet (C-453/00, EU:C:2004:17, 20. pont); 2012. október 4-i Byankov ítélet (C-249/11, EU:C:2012:608, 64. pont). Lásd továbbá: 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 34. és 58. pont).

[41] 2006. május 30-i Bizottság kontra Írország (MOX-Plant) ítélet (C-459/03, EU:C:2006:345, 169. pont).

[42] 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 33. pont); 2018. december 10-i Wightman és társai ítélet (C-621/18, EU:C:2018:999, 45. pont).

[43] 2011. március 8-i 1/09. sz. vélemény (A szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 63. pont).

[44] Lásd a fenti 39. pontot.

[45] A 2011. március 8-i 1/09. sz. vélemény (A szabadalmi jogviták rendezésére szolgáló egységes rendszer létrehozásáról szóló megállapodás) (EU:C:2011:123, 86. és 87. pont) esetében más a kiindulási helyzet.

[46] 2019. április 30-i 1/17. sz. vélemény (az Európai Unió és Kanada között létrejött CETA) (EU:C:2019:341, 117. pont).

[47] 2011. szeptember 15-i Bizottság kontra Szlovákia ítélet (C-264/09, EU:C:2011:580, 32. pont).

[48] 1962. február 27-i Bizottság kontra Olaszország ítélet (10/61, EU:C:1962:2, 22. pont), 1988. szeptember 27-i Matteucci ítélet (235/87, EU:C:1988:460, 21. és 22. pont); 2003. május 20-i Ravil ítélet (C-469/00, EU:C:2003:295, 37. pont); ebben az értelemben: 2018. március 6-i Achmea ítélet (C-284/16, EU:C:2018:158, 58. pont).

62. Az uniós jog megsértésének kockázata azonban elhárítható, ha a tagállami bíróságok a választottbírósági határozatot nem csupán a tekintetben vizsgálják felül, hogy az tiszteletben tartja-e az uniós jog alapvető rendelkezéseit, hanem az uniós jog tiszteletben tartásának teljes körű felülvizsgálatát végzik, és szükség esetén a Bírósághoz fordulnak.

63. Amint már jeleztem, kétséges, hogy a svéd jog biztosítja-e az ilyen felülvizsgálatot.[49] Mindenesetre a PL Holdings állításával ellentétben a svéd fellebbviteli bíróság *nem* vizsgálta teljeskörűen a választottbírósági határozat uniós joggal való összeegyeztethetőségét, hanem csupán az alapvető kötelezettségek megsértését zárta ki. Ennek során e bíróság arra a kérdésre szorítkozott, hogy a választottbírósági megállapodás összeegyeztethető volt-e az uniós joggal, de nem foglalt állást az uniós jog bankfelügyeletre vonatkozó releváns követelményeivel kapcsolatban.[50]

64. A teljes körű felülvizsgálat nem ellentétes a tagállamok Franciaország által hangsúlyozott, nemzetközi közjog szerinti mentességével sem. Kétségtelen, hogy az államok joghatóság alóli mentessége főszabály szerint kizárja, hogy valamely állam közhatalmi aktusait más államok bíróságai felülvizsgálják.[51] A magát választottbírósági eljárásnak alávető állam azonban már lemondott e mentességről, amennyiben a választottbíróság székhelye szerinti belső jog előírja a választottbírósági határozat és a szóban forgó közhatalmi aktusok felülvizsgálatát.

65. Ebből következik, hogy a tagállamok és más tagállamok beruházói között létrejött, az uniós jog közhatalmi alkalmazására vonatkozó egyedi választottbírósági megállapodások csak akkor egyeztethetők össze az EUMSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt, lojális együttműködésre vonatkozó kötelezettséggel, valamint az uniós jognak az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikk szerinti autonómiájával, ha a tagállami bíróságok – szükség esetén az EUMSZ 267. cikk alapján előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet követően – teljeskörűen felülvizsgálhatják a választottbírósági határozat uniós joggal való összeegyeztethetőségét.

C. Az egyenlő bánásmódról

66. A Bizottság ezenkívül helyesen hangsúlyozza valamennyi beruházónak az uniós jog végrehajtása során fennálló, egyenlő bánásmódhoz való jogát.

67. Az egyenlő bánásmód elve az uniós jog általános elve, amelyet az Alapjogi Charta 20. cikke rögzít. Ezen elv megköveteli, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérően, és az eltérő helyzeteket ne kezeljék ugyanúgy, amennyiben az ilyen bánásmód objektív módon nem igazolható. Az eltérő bánásmód akkor igazolható, ha objektív és észszerű megfontolásokon alapul, azaz kapcsolatban áll a szóban forgó szabályozás által indokoltan elérni kívánt céllal, illetve arányos az e bánásmód által elérni kívánt céllal.[52]

68. Ha egyes beruházóknak a tagállammal szembeni jogvitái nemzeti bíróságok elé vannak utalva, míg más beruházók választottbírósághoz fordulhatnak, akkor egyenlőtlen bánásmód áll fenn.

[49] Lásd a fenti 41. pontot.

[50] A Svea Hovrätt (fellebbviteli bíróság) 2019. február 22-i Lengyelország kontra PL Holdings ítélete (T 8538-17 és T 12033-17, az angol nyelvű fordítás 48. és 49. pontja).

[51] Lásd: a Nemzetközi Bíróság 2012. február 3-i Immunités juridictionnelles de l'Etat (Allemagne c. Italie; Grèce [intervenant]) ítélete, C.I. J. Recueil 2012, 99. o., 55–61. pont.

[52] 2013. október 17-i Schaible ítélet (C-101/12, EU:C:2013:661, 76. és 77. pont); 2021. február 3-i Fussl Modestraße Mayr ítélet (C-555/19, EU:C:2021:89, 95. pont).

69. Amennyiben – a jelen üggyel *ellentétben* – ezen eltérő bánásmód egy beruházási szerződésen alapul, az esetleg igazolható azáltal, hogy a szerződés a két fél jogos érdekei közötti egyensúlyt képez.[53] Hasonló megfontolások igazolhatják a valamely tagállam és egy nemzetközi beruházó között a beruházás előfeltételeként létrejött vagy valamely tagállam által egyenrangú jogviszony keretében elfogadott választottbírósági kikötéseket is.

70. Ezzel szemben nehéz elképzelni olyan jogszerű célt, amellyel a tagállam igazolhatja azt, hogy míg egyes beruházókkal választottbírósági megállapodást köt egy már kialakult jogvitára vonatkozóan, addig más beruházókat nemzeti bíróságok elé utal.

71. Végső soron azonban a nemzeti bíróságra hárul az esetleges igazolás vizsgálata.[54] A jelen eljárás céljából elegendő emlékeztetni arra, hogy a tagállamok és más tagállamok beruházói között létrejött, az uniós jog közhatalmi alkalmazására vonatkozó egyedi választottbírósági megállapodásoknak az egyenlő bánásmódnak a Charta 20. cikkében foglalt elvével is összeegyeztethetőknek kell lenniük.

D. A választottbírósági megállapodás formája

72. A fenti megfontolások alapján a választottbírósági megállapodás uniós joggal való összeegyeztethetetlensége szempontjából nincs jelentősége annak, hogy e megállapodás a választottbíróság előtti megjelenés formájában jött-e létre. Ennélfogva e forma jelentőségét csak arra az esetre fogom tárgyalni, ha a Bíróság a már vizsgált kérdéseket illetően eltérő álláspontot képvisel.

73. Mindenekelőtt hangsúlyozni kell, hogy az ilyen választottbírósági megállapodások elismerése átmenetileg nagy gyakorlati jelentőséggel bírhat. Abból kell ugyanis kiindulni, hogy ez számos olyan, folyamatban lévő választottbírósági eljárást, valamint tagállamok és más tagállamok beruházói közötti vitatott választottbírósági határozatot érint, amelyekben az illető tagállamok az Achmea ítélet előtt nem terjesztették elő kellő időben a szóban forgó beruházási szerződésben foglalt választottbírósági kikötés uniós joggal való összeegyeztethetetlenségére vonatkozó kifogást.[55]

74. Ezzel szemben középtávon számítani kell arra, hogy az érintett tagállamok kellő időben előterjesztik e kifogást,[56] ha a beruházók még indítanak egyáltalán megfelelő választottbírósági eljárásokat.

75. E gyakorlati szempont azt bizonyítja, hogy a bíróság előtti megjelenéssel létrejött ilyen választottbírósági megállapodások elismerése bizonyos mértékben időben korlátozná az Achmea ítélet érvényesülését, nevezetesen bizonyos, ezen időpontban már folyamatban lévő választottbírósági eljárások tekintetében, jóllehet a Bíróság ebben az ítéletben nem állapított meg ilyen korlátozást. Ha azonban a fenti megfontolások nem győzik meg a Bíróságot arról, hogy

[53] 2005. július 5-i D. ítélet (C-376/03, EU:C:2005:424, 62. pont). Lásd továbbá: 2019. április 30-i 1/17. sz. vélemény (az Európai Unió és Kanada között létrejött CETA) (EU:C:2019:341, 169. pont). Lásd továbbá: 1988. szeptember 27-i Matteucci ítélet (235/87, EU:C:1988:460, 23. pont).

[54] 2021. február 3-i Fussl Modestraße Mayr ítélet (C-555/19, EU:C:2021:89, 97. pont).

[55] Lásd például: Vattenfall AB and others v. Germany (Kernenergie [atomenergia]), 2018. augusztus 31-i Decision on the Achmea Issue (ICSID Case No. ARB/12/12, 18. pont). Úgy tűnik azonban, hogy ebben az eljárásban a felek nemrég egyezséget kötöttek (szövetségi kormány, 2021. március 5-i kormányzati sajtókonferencia, Vattenfall, 2021. március 5-i sajtóközlemény).

[56] Így 2020. május 5-én 23 tagállam aláírta az Európai Unió tagállamai közötti kétoldalú beruházási megállapodások megszűnéséről szóló megállapodást (HL 2020. L 169., 1. o.).

kétséges a szóban forgó választottbírósági megállapodás uniós joggal való összeegyeztethetősége, akkor az Achmea ítélet érvényesülésének sem lesz döntő jelentősége a választottbírósági megállapodás formájának megítélése tekintetében.

76. Nagyon általános jelleggel az uniós jog – Németország és Franciaország álláspontjával ellentétben – nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely megtiltaná a tagállamoknak, hogy bíróság előtti megjelenés formájában választottbírósági megállapodást kössenek.

77. Ellenkezőleg, amint arra a PL Holdings rámutat, az uniós jog különböző, a jelen ügyben nem alkalmazandó rendelkezésben elismeri a bíróság előtti megjelenés koncepcióját.[57] Kétségkívül Franciaország arra hivatkozik, hogy a Bíróság fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos ügyekben az elmulasztott kifogások ellenére megkövetelte a választottbírósági kikötés érvényességének hivatalból történő vizsgálatát.[58] Mindazonáltal a választottbírósági eljárás e formájában nem szükséges a tagállamok védelme. Valójában abból kell kiindulni, hogy a tagállamok képviseletét ezen eljárásokban magas szakmai színvonalon látják el, és ennélfogva a tagállamoknak elegendő lehetőségük van arra, hogy megfelelő időben kifogást terjesszenek elő.

78. Mivel az uniós jog tehát a jelen ügyben nem szabályozza ezt a kérdést, a választottbírósági megállapodás formája nem bír jelentőséggel a megállapodás uniós joggal való összeegyeztethetősége tekintetében.

79. Ezzel szemben a nemzeti bíróságok előtt a választottbírósági szervezetekre vonatkozó, Svédország által hivatkozott szabályok minden bizonnyal még nagyobb jelentőséggel bírnak. Mind az UNCITRAL[59], mind az ICSID[60] előírja azonban, hogy a felek nem hivatkozhatnak olyan kifogásokra, amelyeket nem terjesztettek elő haladéktalanul. Mindazonáltal Magyarország hangsúlyozza, hogy a szerződő államok az ICSID-egyezmény tárgyalásai során abból indultak ki, hogy a választottbíróság joghatóságának e bíróság létrehozásakor már fenn kell állnia, és az utólagosan nem alapozható meg.[61]

E. Az időbeli hatály korlátozásáról

80. A PL Holdings végül azt kéri, hogy a Bíróság korlátozza a jelen ügyben hozott ítélet időbeli hatályát, amennyiben a Bíróság azt állapítja meg, hogy az egyedi választottbírósági megállapodások összeegyeztethetetlenek az uniós joggal. Az ítélet ne érintse legalább a már folyamatban lévő választottbírósági eljárásokat és ennélfogva még kevésbé a befejezett választottbírósági eljárásokat.

[57] Lásd többek között a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló, 2008. december 18-i 4/2009/EK tanácsi rendelet (HL 2009. L 7., 1. o.; helyesbítések: HL 2011. L 131., 26. o.; HL 2013. L 8., 19. o.; HL 2013. L 281., 29. o.) 5. cikkét vagy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 351., 1. o.) 26. cikkét. Lásd továbbá: 1995. december 14-i van Schijndel és van Veen ítélet (C-430/93 és C-431/93, EU:C:1995:441, 21. pont); 2014. február 27-i Cartier parfums-lunettes és Axa Corporate Solutions assurances ítélet (C-1/13, EU:C:2014:109, 34. és 36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[58] Lásd: 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 36–39. pont).

[59] A Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006, 4. cikk.

[60] ICSID Convention – Rules of Procedure for Arbitration Proceedings, 27. és 41. cikk.

[61] Magyarország e tekintetben a következőkre hivatkozik: Christoph H. Schreuer (et al.), *The ICSID Convention – A Commentary* (Cambridge University Press, 2. kiadás, 2009.), 25. cikk, 481. pont. Lásd azonban a 498. pontot is.

81. Azon értelmezés, amelyet a Bíróság valamely uniós jogszabály kapcsán fejt ki az EUMSZ 267. cikkben rá ruházott hatáskör gyakorlása során, megmagyarázza és pontosítja e szabály hatályát és jelentőségét, amely szerint azt a hatálybalépésének időpontjától értelmezni és alkalmazni kell, illetőleg értelmezni és alkalmazni kellett volna.[62] E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság csak kivételesen, az uniós jogrendhez szorosan hozzátartozó jogbiztonság általános elvének alkalmazása útján korlátozhatja bármely érdekelt azon lehetőségét, hogy a jóhiszeműen létrejött jogviszonyok vitatása céljából a Bíróság által értelmezett rendelkezésre hivatkozzon. A Bíróság az érdekeltek jóhiszeműségére és a súlyos zavarok kockázatának fennállására vonatkozó két alapvető feltétel teljesülése esetén dönthet e korlátozásról.[63]

82. Mindazonáltal az előzetes döntéshozatal iránti kérelemre adandó, a jelen indítványban javasolt válasz csupán azt feltételezi, hogy az uniós jognak a választottbírósági határozat általi tiszteletben tartását teljes körű bírósági vizsgálatnak vetik alá. Az érdekeltek jóhiszeműsége azonban nem vonatkozhat azon elvárásra, hogy az uniós jog végrehajtása nem lesz teljes körű. Az időbeli hatály korlátozása tehát már ezért kizárt.

83. Ezenkívül az időbeli hatály korlátozására kizárólag ugyanazon ítéletben kerülhet sor, amely a kért értelmezésről szól. Szükségszerű ugyanis, hogy az uniós jogi rendelkezés Bíróság általi értelmezésének időbeli hatálya egyedi pillanatban kerüljön meghatározásra. E tekintetben az az elv, hogy az időbeli hatály korlátozására kizárólag ugyanazon ítéletben kerülhet sor, amely a kért értelmezésről szól, biztosítja a tagállamok és más jogalanyok közötti egyenlő bánásmódot e joggal szemben, és ugyanakkor teljesíti a jogbiztonság elvéből eredő követelményeket.[64]

84. A jelen ügyben a lényeges követelmények már az Achmea ítéletből következnek, amelynek időbeli hatályát a Bíróság nem korlátozta. Ezenkívül a választottbíróság hatáskörével kapcsolatos késedelmes kifogások alapján létrejött választottbírósági megállapodások korlátlan elfogadása átmenetileg megfosztaná ezen ítéletet a hatékony érvényesülésétől.[65] A jelen eljárásban hozandó ítélet időbeli hatálya ezért sem korlátozható.

V. Végkövetkeztetések

85. Azt javasolom tehát a Bíróságnak, hogy a következőképpen határozzon:

A tagállamok és más tagállamok beruházói között létrejött, az uniós jog közhatalmi alkalmazására vonatkozó egyedi választottbírósági megállapodások csak akkor egyeztethetők össze az EUMSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt, lojális együttműködésre vonatkozó kötelezettséggel, valamint az uniós jognak az EUMSZ 267. és EUMSZ 344. cikk szerinti autonómiájával, ha a tagállami bíróságok – szükség esetén az EUMSZ 267. cikk alapján előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet követően – teljeskörűen felülvizsgálhatják a választottbírósági határozat uniós joggal való összeegyeztethetőségét. Az ilyen választottbírósági megállapodásoknak ezenkívül összeegyeztethetőknek kell lenniük az Európai Unió Alapjogi Chartájának 20. cikkében rögzített egyenlő bánásmód elvével.

[62] 2007. március 6-i Meilicke és társai ítélet (C-292/04, EU:C:2007:132, 34. pont), 2020. április 23-i Herst ítélet (C-401/18, EU:C:2020:295, 54. pont).

[63] 2007. március 6-i Meilicke és társai ítélet (C-292/04, EU:C:2007:132, 35. pont), 2020. április 23-i Herst ítélet (C-401/18, EU:C:2020:295, 56. pont).

[64] 2007. március 6-i Meilicke és társai ítélet (C-292/04, EU:C:2007:132, 36. és 37. pont); 2020. április 23-i Herst ítélet (C-401/18, EU:C:2020:295, 57. pont).

[65] Lásd a fenti 73. pontot.